

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

УДК 37.01 (477)

В.О. ПІРУС

Хмельницький національний університет

**ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ**

Означено актуальність дослідження питання інноваційного розвитку вищого навчального закладу. Визначено основні форми інновацій вищого навчального закладу за сучасних умов функціонування та окреслено завдання забезпечення інноваційної спрямованості розвитку освітньої сфери. Надано пропозиції щодо визначення пріоритетів розвитку вищої освіти в концепції інноваційного розвитку України.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, вищий навчальний заклад.

VOLODIMYR OLEHOVYCH PIRUS

Khmelnytskyi National University

THE FORMATION OF INNOVATION DEVELOPMENT OF INSTITUTION. THEORETICAL ASPECTS

Recently, our domestic scientist together with foreign one pay much attention to the innovative development of higher education institutions, which can provide further development of the national higher education system and increase its competitiveness and quality.

The relevance of the research question about innovation development of higher education institution is defined in the article.

The main innovative forms of higher education institutions for current operating conditions and the task of providing the innovative direction of development of the educational sector are designated in the article.

The propositions for prioritizing the development of higher education in the concept of innovation development of Ukraine is also provided.

As a conclusion, the innovation development of higher education institution has to be built a system of government conditions and of the possibility to regulate innovative process.

The key words: innovation, innovative development, the higher educational institution.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку світової економіки переконливо свідчать, що Україна не може мати іншого шляху розвитку, ніж формування економіки, заснованої на знаннях, тобто економіки інноваційного типу. Недооцінка цієї обставини вже в найближчі роки може призвести до того, що Україна буде остаточно витіснена з ринку високотехнологічної продукції, а це, в кінцевому підсумку, не дозволить підняти до сучасних стандартів рівень життя населення і забезпечити безпеку держави в цілому.

Так згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 144 країн посіла 73-тє місце, зокрема у сфері вищої освіти та професійної підготовки – 47-ме місце, у сфері формування факторів інноваційного розвитку – 79-те, за оснащеністю сучасними технологіями – 82-ге, за показником якості освіти – 69-те, якості роботи науково-дослідних закладів (університетів) – 71-ше та в загальному рейтингу – 73-тє. На жаль дані показники свідчать про неефективне використання власного інноваційного потенціалу [1].

Упродовж останніх років вітчизняними та зарубіжними вченими значна увага приділяється інноваційному розвитку вищих навчальних закладів (ВНЗ), який може забезпечити подальший розвиток вітчизняної системи вищої освіти з одночасним підвищенням її конкурентоспроможності та якості. Практично усі науковці погоджуються з тим, що інноваційний розвиток навчального закладу сприятиме забезпеченню його стійкої позиції в умовах конкурентоспроможності завдяки отриманню вищим навчальним закладом низки переваг, а саме: можливості впровадження в навчальний та науковий процеси новітніх форм і технологій підготовки фахівців, забезпеченню високого рівня кваліфікації науково-педагогічних працівників в умовах обмеженого державного фінансування. Стратегічними пріоритетами розвитку вищої освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні.

Таким чином, актуальність нашого дослідження обумовлена необхідністю наукового обґрунтування теоретичних основ інноваційного розвитку вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів розвитку вищої школи, зокрема і на інноваційній основі, на макро-, мезо- та мікрорівнях приділяли увагу у своїх працях такі вітчизняні вчені як В. Андрущенко, В. Антошкіна, О. Грішнова, І. Каленюк, К. Корсак, О. Левченко та інші [2 – 5]. Науковці І.О. Тарасенко, Т.М. Нефедова визначають актуальність проблеми формування системи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів в контексті її орієнтації на забезпечення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів [6, с. 208]. Проблемі модернізації механізму функціонування системи вищої освіти в контексті інноваційного розвитку економіки приділено увагу в статті Т.Є. Воронкової [7]. Інноваційні процеси безпосередньо у вищих навчальних закладах досліджено в роботі Н.Й. Радіонової [8].

Формулювання завдання статті. Метою даного дослідження є обґрунтування доцільності, визначення сутності, особливостей та принципів інноваційного розвитку вищого навчального закладу. В

зв'язку з цим необхідним є вирішення наступних завдань: уточнення поняття «економічний розвиток вищого навчального закладу», систематизація окремих позицій та точок зору на означену проблему, визначення форм інноваційного розвитку ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як стверджують західні вчені, навіть та країна, яка не має достатніх матеріальних і фінансових ресурсів, може досягти високих темпів зростання та технологічного прориву за рахунок використання інтелектуального потенціалу нації й "людського капіталу". Ці твердження вкрай актуальні для сучасної України.

Кінцевою метою ринкових перетворень, як відомо, є створення в Україні соціально орієнтованої та внутрішньо збалансованої національної економіки, що може органічно інтегруватися в систему міжнародного поділу праці та посісти відповідне місце серед розвинених країн світу. Реалізація цієї стратегії, виходячи з реалій сучасного становища України, можлива лише за умов упровадження науково обґрунтованої державної політики структурної переорієнтації економіки, що має інноваційно-інвестиційну спрямованість.

До основних причин, які перешкоджають розвитку інноваційних процесів у державі, належать такі:

- відсутність цілісної кодифікованої системи законодавства, яке має врегулювати правовідносини у сфері інноваційної діяльності;
- розрив між необхідним обсягом інвестиційних ресурсів для інноваційної реструктуризації економіки та фактичним їх обсягом;
- великий ризик розробки та освоєння інновацій і відсутність механізмів щодо покриття та страхування цих ризиків;
- низький рівень підготовленості керівників та персоналу на мікро - і макрорівнях до здійснення управління інноваційним процесом на всіх стадіях його життєвого циклу;
- недостатність інформації про новітні технології, пропозиції їх трансферу та кон'юнктуру інноваційного ринку.

Внаслідок усіх зазначених причин, які гальмують інноваційний розвиток країни, існуючий науково-технічний потенціал залишається без попиту, що призводить до його руйнації і стагнації економіки.

Основи формування державної політики у сфері визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку закладені з прийняттям у 2012 році Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [9]. Зокрема, введено класифікацію пріоритетів інноваційної діяльності як за масштабністю – державні, галузеві, регіональні, – так і за термінами – стратегічні і середньострокові.

Необхідність переходу вищих навчальних закладів на інноваційний шлях розвитку обумовлюється наступними причинами: незадовільним фінансовим становищем вищих навчальних закладів, що ускладнює оновлення матеріально-технічної бази, спричиняє незадовільне використання новітніх технологій у навчальному процесі, низьку якість надання освітніх послуг.

В основі інноваційного розвитку ВНЗ лежить зміна традиційної парадигми екстенсивного використання ресурсів на впровадження різноманітних форм і методів, що забезпечують інноваційний розвиток. У сучасних умовах недостатнього бюджетного функціонування вітчизняних ВНЗ, інноваційний напрям економічного розвитку забезпечується пошуком додаткових джерел фінансових надходжень за умов використання наявної матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу. Основними формами інноваційного розвитку є: 1) працеощадна, за якої виконання такого самого обсягу робіт здійснюється меншою кількістю працюючих вищої кваліфікації; 2) матеріало- і ресурсоощадна (застосовуються економічніші предмети праці або раціонально використовуються старі предмети праці, споживається менша кількість електроенергії тощо); 3) всебічна, за якою раціонально поєднуються всі названі форми і найшвидше зростає ефективність суспільного виробництва, впроваджується нова техніка і новітні технології.

Інноваційний розвиток передбачає внутрішню єдність усіх сфер діяльності навчального закладу: розвиток навчального та виховного процесу, розвиток виховної та науково-дослідної роботи, техніко-технологічний розвиток, організаційний, економічний, міжнародного співробітництва, соціальний, кадровий (рис. 1).

Науковці Л.П. Хмелевська, С.А. Кузьміна, О.А. Музиченко зазначають, що «інновації можливо розглядати як поєднання виробничих та інтелектуальних ресурсів, яке сприяє створенню нових товарів і послуг, використовує передові методи виробництва, джерела сировини і технологій» [10, с. 103]. Наявність нових продуктів і технологій сприяє формуванню та розвитку нових ринків. У результаті фінансовий вииграш отримує той суб'єкт господарювання, який краще усвідомлює сутність і практичне спрямування нових, створює та використовує найкращі умови для їх втілення, навичок, вміння, залучення нових знань.

Досліджуючи інновації як чинник конкурентоспроможності ВНЗ, Л.Л. Ворошилова вказує, що інновації – це «...не все нове, що виникає і існує в дійсності, а лише те, що виникає і має майбутнє, що сприяє прогресивному і творчому розвитку. Інновації – це джерело, рушійна сила розвитку і саморозвитку» [11]. В цій же праці подається характеристика інноваційного розвитку ВНЗ, як об'єктивного, цілеспрямованого, незворотного та локально нерівноваженого процесу, що розгортається в часі, процесу переходу ВНЗ з одного якісного стану в інший, що супроводжується внутрішніми творчими перетвореннями. Здійснюється цей процес переважно за допомогою цілеспрямованих перетворень на основі інноваційної діяльності ВНЗ або привнесенням якісно нових елементів, властивостей і

характеристик.

У змістовому наповненні поняття «інновації в освіті» науковці виділяють чотири основні аспекти: процес реалізації нової, альтернативної традиційній стратегії організації навчання – творчої (продуктивної), а не лише репродуктивної направленості; орієнтація на реалізацію потенціалу особистості в цілому; спільні дії в процесі формування творчого інтуїтивного мислення; сприяння актуалізації усіх форм розумової діяльності за умови провідної ролі продуктивного творчого мислення відносно непродуктивного та формально-логічного [12].

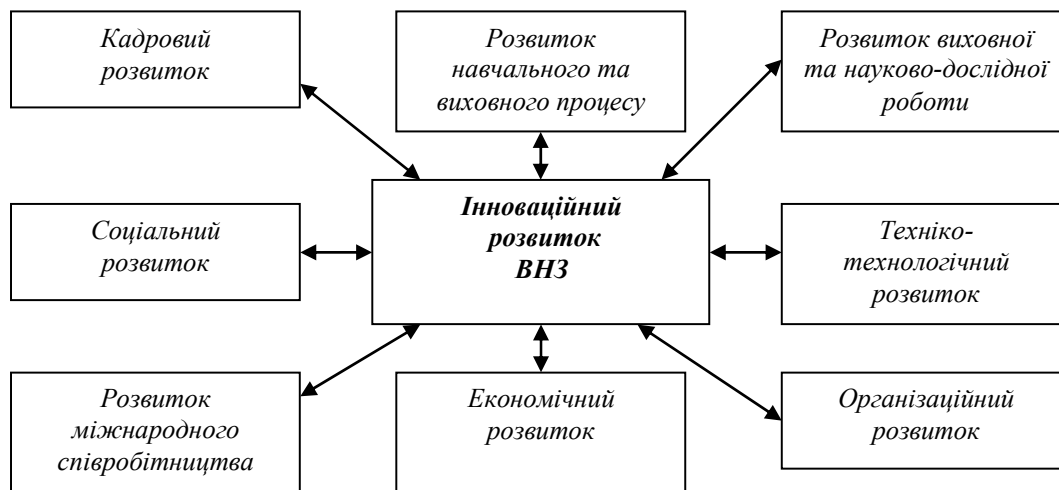

Рис.1. Складові інноваційного розвитку вищого навчального закладу

До важливих завдань забезпечення інноваційної спрямованості розвитку освітньої сфери належать:

- масштабна комп'ютеризація й активізація науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, створення інноваційних структур в їх системі;
- реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереження культурних та інтелектуальних національних традицій;
- підвищення результативності вузівського сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки;
- забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції ВНЗ, академічних та галузевих установ шляхом підвищення рівня фондоозброєності державного сектору наукових досліджень і розробок;
- концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності; стимулювання навчання впродовж усього життя, виховання культури інноваційного мислення» [13];
- забезпечення зв'язку освіти з потребами практики;
- підвищення кваліфікаційного рівня науково-педагогічних працівників.

Серед основних напрямків інноваційної діяльності у ВНЗ мають бути: стратегічне управління; операційна діяльність; управління якістю освітніх послуг; маркетинг; фінанси; кадри; науково-дослідна робота; робота зі стейкхолдерами; культурний рівень; корпоративне управління.

Виходячи з цього інноваційна діяльність ВНЗ має бути спрямована на:

- розвиток і вдосконалення національної і регіональної інноваційних систем;
- ефективне і раціональне використання інтелектуальних ресурсів ВНЗ, формування стійкого інтелектуального потенціалу, здатного ініціювати і реалізовувати інноваційні проекти різної складності і спрямованості;
- комерціалізація наукових ідей, оригінальних інноваційних проектів;
- розширення спектру робочих місць і баз практики для студентів, аспірантів на основі створення фірм і спільних підприємств, у тому числі з ВНЗ інших країн;
- підвищення рівня підприємницької культури і підготовка кваліфікованих кадрів у сфері малого і середнього бізнесу.

Висновки. Інноваційний розвиток залежить від багатьох чинників, зокрема від побудови дієвих економічних механізмів, що забезпечуватимуть всебічну підтримку і зацікавленість в ефективному використанні наявних фінансових ресурсів і залученні нових завдяки створенню сприятливих умов. Інноваційний розвиток вищого навчального закладу повинен будуватись системно з урахуванням державних умов і власних можливостей навчального закладу регулювати інноваційні процеси.

Учасники інноваційного процесу і споживачі інноваційного продукту безумовно зацікавлені у розвитку і використанні новітніх технологій та зміцненні інноваційного потенціалу країни, який здатний забезпечити високу конкурентну спроможність промисловості, розвиток соціальної та економічної сфер, освіти і науки, і саме цим забезпечити подальший розвиток інноваційного процесу та зміцнення інноваційного потенціалу країни.

Дане питання буде розглянуто в подальших наукових публікаціях.

Література

1. Матеріали Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>.
2. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування [Текст] / Л.І. Антошкіна. – К.: Видавничий дім „Корпорація”, 2005. – 368 с.
3. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки [Текст] / О.А. Грішнова. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001. – 254 с.
4. Корсак К.В. Стан освітньої системи в Україні [Текст] / К.В. Корсак. – К.: Міжнарод. Фонд “Відродження”, 1999. – 50 с.
5. Левченко О.М. Економіка знань: управління розвитком людських ресурсів Великобританії [Текст] / О.М. Левченко. – К.: Видавничий дім „Корпорація”, 2005.- 292 с.
6. Тарасенко І.О. Інноваційна складова в системі забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ [Текст] / І.О. Тарасенко, Т.М. Нефедова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Тематичний випуск: Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України. – 2012. – №4(66). – С. 206-212.
7. Воронкова Т.Є. Механізм інноваційного розвитку вищої освіти України [Текст] / Т.Є. Воронкова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Тематичний випуск: Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України. – 2012. – №4(66). – С. 259-264.
8. Радіонова Н.Й. Інноваційні процеси у функціонуванні вищих навчальних закладів [Текст] / Н.Й. Радіонова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Тематичний випуск: Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України. – 2012. – №4(66). – С. 294-297.
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 р. N 19-20 // Відомості Верховної Ради України. – № 19-20. – Ст.166.
10. Хмелевська С.А. Створення концепції інноваційної освіти як основи подальшого економічного розвитку держави [Текст] / Л.П. Хмелевська, С.А. Кузьміна, О.А. Музиченко // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Тематичний випуск: Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України. – 2012. – №4(66). – С. 102-107.
11. Ворошилова Л.Л. Инновации и конкурентоспособность ВУЗа на рынке образовательных услуг / Л.Л. Ворошилова // Российское предпринимательство. – №11(35). – 202. – С. 76-81.
12. Гринкруг Л.С. Развитие ВУЗа как переход к обучающей организации [Текст] / Л.С. Гринкруг // Высшее образование в России. – №3. – 2012. – С. 65-71.
13. Сауха П.Ю. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: [монографія] [Текст] / Сауха П.Ю. – Житомир – Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.

References

1. Materialy Vsesvitnoho ekonomichnoho forumu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.weforum.org>.
2. Antoshkina L.I. Ekonomika vyshchoi osvity: tendencii ta perspektivy reformuvannia [Tekst] / L.I. Antoshkina. – K.: Vydavnychiy dim «Korporatsiia», 2005. – 368s.
3. Hrishnova O.A. Ljudskiy capital: formuvannia v systemi osvity i profesynoi pidhotovky [Tekst] / O.A. Hrishnova. – K.: T-vo «Znannia», KOO, 2001. – 254s.
4. Korsak K.V. Stan osvithoi systemy v Ukraini [Tekst] / K.V. Korsak. – K.: Mizhnarod. fond «Vidrodzhennia», 1999. – 50s.
5. Levchenko O.M. Ekonomika znan: Upravlinnia rozvitkom lyudskykh resursiv Velykobritanii [Tekst] / O.M. Levchenko. – K.: Vydavnychiy dim «Korporatsiia», 2005. – 292s.
6. Tarasenko I.O. Innovatsiina skladova v systemi zaprovadzhennia konkurentospromozhnosti VNZ [Tekst] / I.O. ITarasenko, T.M. Nefedova // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universitetu tekhnologii i dyzainu. Tematychnyi vypusk: Efektivnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvitku vyshchoi osvity Ukrainy. – 2012. – №4(66). – s. 206-212.
7. Voronkova T.E. Nekhanizm innovatsiinoho rozvitku vyshchoi osvity Ukrainy [Tekst] / T.E. Voronkova // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universitetu tekhnologii i dyzainu. Tematychnyi vypusk: Efektivnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvitku vyshchoi osvity Ukrainy. – 2012. – №4(66). – s. 259-264.
8. Radionova N.I. Innovatsiini protsesy u funktsionuvanni vyshchykh navchalnykh zakladiv [Tekst] / N.I. Radionova // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universitetu tekhnologii i dyzainu. Tematychnyi vypusk: Efektivnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvitku vyshchoi osvity Ukrainy. – 2012. – №4(66). – s. 294-297.
9. Pro priorityetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 8 veresnia 2011 r. №19-20 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. N 19-20. – St.166.
10. Khmelevska S.A. Stvorennia kontseptsii innovatsiinoi osvity yak osnovy podalshoho ekonomichnoho rozvitku derzhavy [Tekst] / S.A. Khmelevska, S.A. Kuzmina, S.A. Muzychenko // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universitetu tekhnologii i dyzainu. Tematychnyi vypusk: Efektivnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvitku vyshchoi osvity Ukrainy. – 2012. – №4(66). – s. 102-107.
11. Voroshilova L.L. Innovatsii i konkurentospromozhnist VUZa na rinke obrazovatelnykh uslug [Tekst] / L.L. Voroshilova // Rossijskoe predprenimatelstvo. – №11(35). – 202. – s. 76-81.
12. Grinkruk L.S. Razvitie VUZa kak perexod k obuchayuchej organizatsii [Tekst] / L.S. Grinkruk // Vyssee obrazovanie v Rossii. – №3. – 2012. – s. 65-71.
13. Saukha P.IU. Innovatsii u vyshchii osviti: problemy, dosvid, perspektivi: [monografiia] [Tekst] / P.IU. Saukha. – Zhitomir – Vid-vo ZhDU im.Ivana Franka, 2011. – 444s.

Рецензія/Peer review : 5.5.2014 р. Надрукована/Printed : 11.6.2014 р.

Рецензент: проректор з науково-педагогічної роботи
Хмельницького національного університету, д.е.н., професор В.М. Нижник